

Werken met een focusdoel

24 september 2020

Naar aanleiding van de *Graad in de kijker-vorming* voor begeleiders uit het 1^e, 2^e en 3^e leerjaar leerden we focusdoelen maken. In het cahier W.O. proberen we zoveel mogelijk met soepele leerlijnen te werken: de leerlijnen en tussendoelen zijn niet op voorhand vastgelegd maar worden al gaande en met de klasgroep bepaald.

Om dit te doen maak je gebruik van **focusdoelen**. In dit document leren we je stap voor stap zo'n focusdoel maken en vertellen we hoe een focusdoel past in de [drie sporen](#).

Voor je met dit document aan de slag gaat, is het belangrijk dat je het [cahier W.O. gelezen](#) hebt.

1. Wat is een focusdoel?	1
Soepele en schooleigen leerlijnen	1
Waarvoor gebruik je een focusdoel?	2
De link met de leerspiraal of de taxonomie van Bloom	2
2. Aan de slag: een focusdoel maken	4
Stel je voor.....	4
Tips bij het formuleren van focusdoelen.....	5
Een oefening.....	5
Voorbeeld: de kip en het ei	6
3. Waar past een focusdoel in de drie sporen?.....	6
Soepele leerlijnen	7
Schooleigen leerlijnen.....	7
Registratie.....	7
4. Focusdoelen als basis om te evalueren.....	9
Formatief evalueren.....	9
Succescriteria.....	10

1. Wat is een focusdoel?

Soepele en schooleigen leerlijnen

In het cahier W.O. werken we liefst zoveel mogelijk met **soepele leerlijnen**: de leerlijnen en tussendoelen zijn niet op voorhand vastgelegd in een leerplan of handboek. De leerlijnen en tussendoelen ontstaan daarentegen al gaande en samen met de klasgroep.

- **Al gaande** betekent dan dat je rekening houdt
 - met de interesses van de kinderen
 - met hun voorkennis
 - met hun zone van naaste ontwikkeling
 - met de eindtermen die op het einde van de basisschool bereikt moeten worden
- **Samen met de klasgroep** betekent dat er inspraak is van de kinderen in hun leerproces en dat ze samen met jou verantwoordelijk zijn om antwoorden te vinden op hun onderzoeksvragen

Tijdens de [implementatie van het cahier W.O.](#) gaan schoolteams onderzoeken in welke mate ze die soepele manier van werken kunnen waarmaken voor elke eindterm. Vaak merken ze dat het voor sommige doelen wat 'gevaarlijk' is om met soepele leerlijnen te werken: de begeleider voelt dat de eindterm niet duidelijk genoeg is om zelf een tussenstap te bedenken, het team voelt dat het 6^e leerjaar in de knoei zal geraken als er geen vaste tussenstappen worden afgesproken, het team voelt dat het een blinde vlek is en ze er dus extra alert voor moeten zijn, ... Om deze en vele andere redenen kan een schoolteam er toch voor kiezen om de leerlijn wat minder soepel te maken en een **schooleigen leerlijn** te maken. Die hoeft niet per se heel strak te zijn, maar kan het team wel houvast en rust geven.

In beide gevallen – bij een soepele leerlijn waar doelen al gaande en met de klasgroep worden gemaakt, en bij een schooleigen leerlijn waarbij doelen op voorhand en door het team worden gemaakt – maak je gebruik van **focusdoelen**.

Waarvoor gebruik je een focusdoel?

Waarom gebruiken we niet gewoon het woord 'tussendoel' of 'tussenstap' of 'leerdoel' of ...?

Zoals je weet ben je in je klas eigenlijk altijd doelgericht bezig. Je laat kinderen niet *zomaar* op hun beurt wachten, je wil hen daarmee *leren* om hun impulsen te controleren. Je laat kinderen niet *zomaar* naar de wereldkaart kijken, je wil hun mentale voorstelling van de wereld *helpen ontwikkelen*. Al die doelen plannen, registreren, evalueren en rapporteren zou gekkenwerk zijn. Daarom werken we met focusdoelen: je gaat bewust drie tot maximum vijf concrete en haalbare doelen selecteren die je echt **in de focus plaatst**. Door je project of activiteit werk je uiteraard aan heel wat andere doelen (bijv. luisteren, spreken, samenwerken,...) maar die ga je niet in de focus zetten.

Verder helpt zo'n focusdoel jou ook in de **voor, tijdens** en **na**:

- Waar ga je op ingaan en waarop niet?
- Wanneer ga je ingrijpen en sturen, wanneer laat je dingen op z'n beloop?
- Met welke kinderen ga je extra oefenen?
- Waar ga je differentiëren?
- Wat ga je klassikaal aanpakken en wat laat je in groepjes verlopen?
- Aan welke activiteiten besteed je veel tijd en aan welke niet?
- Wat ga je observeren en evalueren bij kinderen?
- Wat ga je testen?

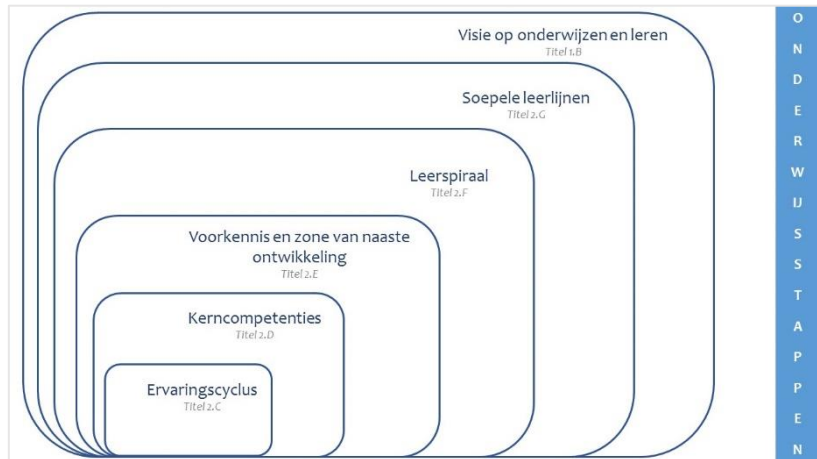
De link met de leerspiraal of de taxonomie van Bloom

Ongetwijfeld lukt het jou om zo uit de buik een doel te bepalen bij een project. Probeer maar eens! Bedenk een doel bij het project 'paarden', laat je fantasie maar de vrije loop!

Ga nu even na... zit er een vaardigheid in je doel? Zit er een werkwoord in je doel? Of somde je eigenlijk activiteiten op? En hoe weet je of dat doel eigenlijk haalbaar is voor je klas? Wat is de link met de eindtermen?

Het cahier W.O. wil onze ervaringsgerichte manier van werken een spiegel voorhouden. We maakten een stapsgewijze opbouw (de *onderwijsstappen*) die ervoor zorgt dat we inzetten op **doelgericht ervaringsleren**.

We richten ons met een focusdoel vooral op de zone van naaste ontwikkeling, de leerspiraal en de soepele leerlijnen (of ontwikkelingsdoelen en eindtermen).

O
N
D
E
R
W
I
J
S
S
T
A
P
P
E
N

L E E R S P I R A A L	CREËREN = nieuwe ideeën, oplossingen of producten ontwikkelen		CREËREN <i>Ik kan suggesties ter verbetering van dit huis geven.</i>
	EVALUEREN = de waarde van ideeën, materialen en methoden beoordelen door het ontwikkelen en toepassen van criteria		EVALUEREN <i>Ik kan beoordelen of dit huis goed gebouwd is.</i>
	ANALYSEREN = informatie kunnen opdelen in de verschillende onderdelen		ANALYSEREN <i>Ik analyseer hoe dit huis gebouwd is en herken de onderdelen.</i>
	GEBRUIKEN = strategieën, concepten, principes en theorieën in nieuwe situaties kunnen gebruiken		GEBRUIKEN <i>Ik ben in staat zelf een huis te bouwen.</i>
	BEGRIJPEN = betekenis kunnen geven aan informatie		BEGRIJPEN <i>Ik begrijp de logische stappen om een huis te bouwen.</i>
	KENNEN = specifieke informatie kunnen ophalen		KENNEN <i>Ik weet hoe een huis gebouwd wordt.</i>
	COGNITIEVE DOELEN	COGNITIEVE NIVEAUS	VOORBEELD

Een focusdoel bepaal je met de **leerspiraal**. We merken echter dat de leerspiraal zoals ze in het cahier staat niet altijd een bruikbaar instrument is. Veel begeleiders staan achter het principe van spiraalleren, maar weinig begeleiders weten hoe ze dat precies in hun alledaagse praktijk kunnen toepassen. Daarom gaan we aan de slag met de taxonomie van Bloom (de leerspiraal is namelijk hierop gebaseerd) en meer specifiek de **waaiervan Bloom** die door een Nederlandse organisatie ontwikkeld werd. Dit is het instrument bij uitstek om je focusdoelen te bepalen!

- [Download de waaier van Bloom voor kleuters](#)
- [Download de waaier van Bloom voor de lagere school](#)

ONTHOUDEN	BEGRIJPEN	TOEPASSEN	ANALYSEREN	EVALUEREN	CREËREN
					
Herkennen Opsommen Beschrijven Identificeren Herinneren Benoemen Aanwijzen Vinden	Interpreteren Toelichten Classificeren Samenvatten Afleiden Vergelijken Uitleggen	Implementeren Uitvoeren Gebruiken Hanteren	Differentiëren Onderscheiden Organiseren Ontleden Integreeren Structureren Attribueren Deconstrueren	Checken Coördineren Bekritisieren Experimenteren Beoordelen Testen Vaststellen Monitoren	Genereren Visualiseren Reorganiseren Plannen Ontwerpen Producteren Construeren

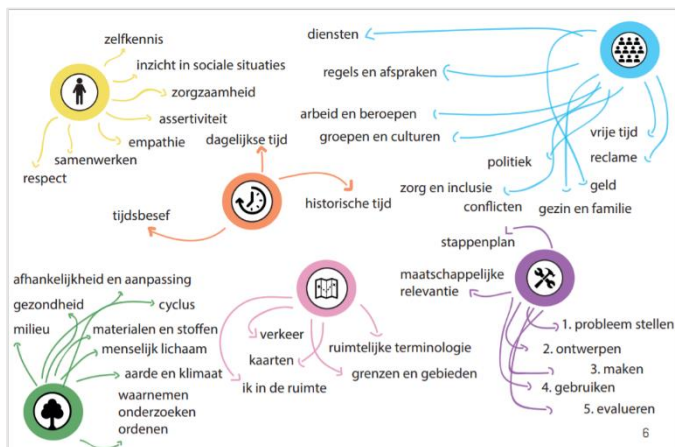
2. Aan de slag: een focusdoel maken

Zoals je in titel 1 kon lezen kan je een focusdoel al gaande en samen met de klasgroep maken op het moment zelf (= werken met een soepele leerlijn) of kan je focusdoelen op voorhand met het team vastleggen omdat jullie voelen dat dat nodig is (= werken met een schooleigen leerlijn). Je weet ondertussen ook al dat het erom gaat dat je een focus pakt en niet alle mogelijk doelen die je zou kunnen bereiken met je project uitschrijft.

In deze titel leer je een focusdoel maken binnen een soepele leerlijn, dus op het moment zelf bij de start van een project, werkstuk, leerwandeling, activiteit,...

Stel je voor...

Je krijgt een vraag binnen in de ronde waar je meteen betrokkenheid en enthousiasme rond merkt bij de kinderen, je besluit dan ook om hier een project rond op te starten. Je wil graag zoveel mogelijk in de zone van naaste ontwikkeling werken en zoekt daarom naar manieren om die initiële vraag open te trekken. Je bekijkt de W.O.-waaier. De zes deeldomeinen en kernwoorden op de mindmap geven je al wat richting maar het blijft wat mager.

Je bekijkt de ontwikkelingsdoelen en eindtermen verder in de W.O.-waaier. Het vetgedrukte werkwoord maakt het concreter. Toch is het moeilijk voor jou om met je groep een specifiek doel te kiezen om die vraag uit de ronde te verrijken. Je beslist om een **vaardigheid** (geen inhoud of thema!) te kiezen met behulp van de waaier van Bloom. Dat wordt al een stuk concreter! Je focust dus niet op de eindvlag op de berg (= de eindtermen voor einde 6e leerjaar) maar

op de tussenstop onderweg. Je beantwoordt voor jezelf de vraag *Wat wil ik dat mijn leerlingen kunnen aan het einde van dit project?* Dit zijn de focusdoelen voor dit project. Wanneer je samen met de kinderen activiteiten bedenkt tijdens de brainstorm reflecteer je geregeld welke activiteiten jouw focusdoelen dienen. Dit is wat het in de praktijk betekent om met een **soepele leerlijn** te werken: niet met vooraf bepaalde tussenstappen maar al gaande en afgestemd op de klasgroep.

Even verduidelijken met een voorbeeld: In de ronde gaat het over paarden. Het is verleidelijk om meteen in activiteiten en ideeën rond dat thema te gaan denken. Maar er is nood aan een werkwoord/vaardigheid! Niemand zegt *“Ik wil dat mijn leerlingen op het einde kunnen paarden”* Je zegt wel *“Ik wil dat mijn leerlingen op het einde paarden kunnen **vergelijken**”*

Tips bij het formuleren van focusdoelen

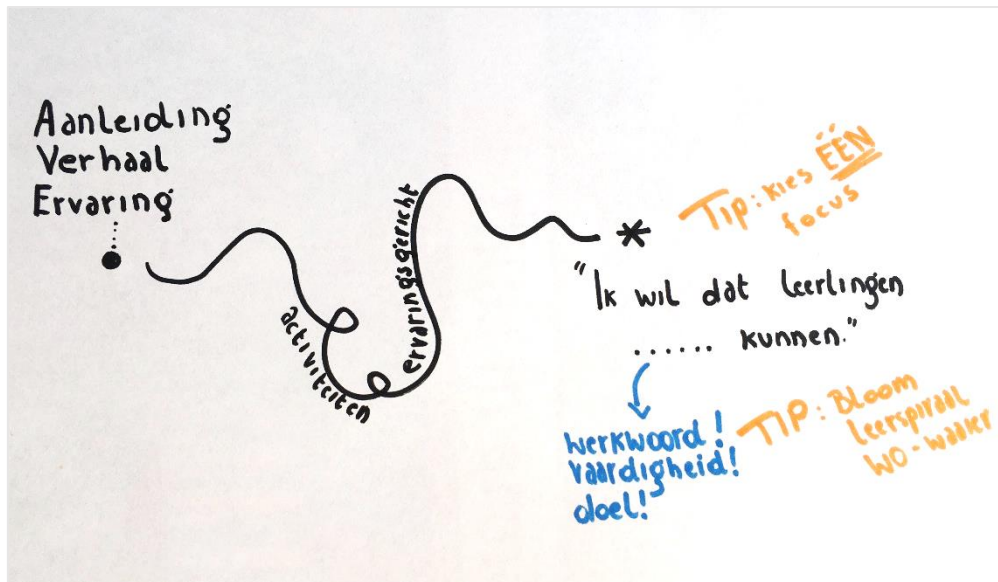
- Kies maximaal **vijf** focusdoelen. Op die manier is er voldoende ruimte voor vrij initiatief en sta je echt volop in de balans tussen doelgericht en ervaringsgericht werken.
- Investeer in het ophalen van de **voorkennis** van de groep (doorvragen, brainstormen, startactiviteiten organiseren om gemeenschappelijke voorkennis te installeren,...). Op die manier heb je een goed zicht op hun zone van actuele ontwikkeling (= wat ze zelfstandig, zonder jouw hulp kunnen en weten) en weet je waar hun zone van naaste ontwikkeling ligt (= wat ze nog net niet alleen kunnen en jouw hulp nog bij nodig hebben).
- Focusdoelen probeer je bij **elk kind** te bereiken, houd daar rekening mee in je formulering. Sommige kinderen gaan een stap verder gaan, voor andere kinderen is het focusdoel al meer dan genoeg. Dit is echt volop werken met soepele leerlijnen.

	Zone van actuele ontwikkeling	Zone van naaste ontwikkeling	Veiligheidssysteem
Mate van zelfstandigheid	Wat een kind zelfstandig aankan	Wat een kind met hulp aankan	Wat een kind ook met hulp niet aankan
Mate van verantwoordelijkheid	Verantwoordelijkheid van het kind	Gedeelde verantwoordelijkheid van kind en leerkracht	Verantwoordelijkheid van de leerkracht
Mate van inzet	Herken je doordat het kind energie overhoudt voor andere gedrag	Herken je doordat het kind veel energie nodig heeft om de opdracht te volbrengen	Herken je doordat het kind apathisch of zelfs agressief wordt
Mate van ontwikkeling	Er is geen ontwikkeling voor het kind	Het kind ontwikkelt zich	Kans op beschadiging voor het kind als de leerkracht doorzet

Een oefening

- Bekijk blz. 4 in de [W.O.-waaier](#) en kies zo'n twee **deeldomeinen** uit die bij de case passen
- Ga verder naar blz. 6 en kies bij elk van jouw gekozen deeldomein twee **kernwoorden** uit

- Zoek in de W.O.-waaier naar die kernwoorden en selecteer een passend **minimumdoel**
 - het minimumdoel is ofwel een verre vlag op de berg (eindterm)
 - ofwel een tussenpunt (ontwikkelingsdoel)
- We willen in de zone van naaste ontwikkeling werken dus we dalen van die verre vlag op de berg even af. Neem er de waaier van Bloom bij. Kies een **vaardigheid** die jij in deze case bij jouw leefgroep zou willen stimuleren en die zo een beetje bijdraagt aan die verre vlag op de berg. Dit zijn je **focusdoelen**.

Voorbeeld: de kip en het ei

- Deeldomein: tijd en natuur
- Kernwoorden: historische tijd en cyclus
- Minimumdoelen: historische periodes kennen + illustreren dat er voor de geboorte een dracht of ontwikkeling in het ei is
- Focusdoelen:
 - Mijn leerlingen kunnen **voorbeelden geven** van andere dieren dan een kip die eieren leggen.
 - Mijn leerlingen kunnen met behulp van een onthoudlijstje **opsommen** wat de verschillende ontwikkelfasen zijn van een kuikentje in een ei.
 - Mijn leerlingen kunnen **vergelijken** hoe men in de middeleeuwen tegenover nu kippen hoedt en verzorgt.

3. Waar past een focusdoel in de drie sporen?

De eindtermen en ontwikkelingsdoelen (of kort gezegd: de minimumdoelen) bereiken we in een FOPEM-school niet met strakke leerlijnen of met handboeken. Nee, we bereiken die minimumdoelen door een complexe klas- en schoolwerking. Die werking kunnen we opdelen in drie sporen:

- De vaste werking van je klas en school
- Het ervaringsgericht werken vanuit de klasgroep
- Sturing door de begeleider

Meer uitleg vind je in dit [filmpje](#) en op deze [webpagina](#).

Soepele leerlijnen

Focusdoelen bevinden zich vooral in het tweede en derde spoor. Als je tijdens een project op het moment zelf focusdoelen bepaalt dan ben je in het tweede spoor aan het werken. Je speelt namelijk in op ervaringen en interesses vanuit de groep en verbreedt en verdiept hun vragen. Je gebruik hiervoor de werkvorm of techniek *project*. Als je merkt dat kaartlezen moeilijk aan bod komt dan kan je een focusdoel maken dat je een drietal weken centraal stelt. Je richt enkele bewuste activiteiten in om kaartlezen te bevorderen. Dan ben je in het derde spoor aan het werken. Je stuurt namelijk het aanbod ad hoc bij omdat je merkt dat er nog niet veel rond kaartlezen gebeurd is dit jaar.

Schooleigen leerlijnen

Het team kan ook focusdoelen bepalen per graad of per fase in een schooleigen leerlijn. In het kader hieronder zie je dat de begeleider van de klas de drie sporen slim kan inrichten zodat die vooraf bepaalde focusdoelen uit de schooleigen leerlijn vlot en vaak aan bod komen.

Vaste werking doorheen de klas en school

Doordat je in een schooleigen leerlijn tussenstappen afspreekt, weet elke leefgroep waar de vaste werking van die klas zich op kan focussen. Bijvoorbeeld:

- RUIMTE: kaart van de school en straat uithangen bij kleuters, kaart van België bij het middelste lager, kaart van Europa en de wereld bij het oudste lager
- TIJD: afspreken dat elke vraag uit een ronde/kring geduid wordt op een kalender en/of tijdlijn
- TECHNIEK: bij atelierwerking besteden kleuters extra aandacht aan materiaalkeuze (hout, wol, plastic...), middelste lager aan de ontwerpfase van hun creatie, oudste lager aan evalueren van het product.

Ervaringsgericht werken vanuit de klasgroep

De tussenstappen die aan enkele leefgroepen toegewezen worden, creëren een alertheid bij de begeleider. Je kan een extra kaartje maken met jullie soepele leerlijnen en dit aan de W.O.-waaier toevoegen. Zo kan de begeleider in één oogopslag zien waar hij of zij met z'n klasgroep op moet focussen. Op die manier ben je aandachtig voor kansen die zich spontaan aanbieden.

Sturing door de begeleider

Een leerlijn kan cruciale tussenstappen of een referentieleeftijd bloot leggen. Zo kan het dat je afspreekt dat de derde leefgroep steeds een – door de begeleider aangebracht – aanbod krijgt over gezondheid en de vierde leefgroep elk jaar een project moet doen dat zich focust op de werking van het menselijk lichaam. De begeleider van de oudste leefgroep kan hier dan op verder bouwen tijdens de reeds lang geplande lessenreeks rond seksualiteit (= GEPLANDE LES).

Jullie kunnen ook afspreken om rond de paasvakantie te checken in welke mate het menselijk lichaam al veel aan bod kwam bij de vierde leefgroep in projecten en onderzoekjes, en of die dan bijdragen aan de specifieke eindtermen daarrond. Zo kan je alsnog m.b.v. de soepele leerlijn extra sturen in het laatste trimester over dit thema (= AD HOC LES).

Registratie

We hadden het er in het begin al over: je bent als begeleider altijd doelgericht bezig, ook al weet je het niet. Alle mogelijke doelen die in de klas en school aan bod komen registreren is onmogelijk en onwenselijk. Daarom raden we scholen aan om hun **vaste werking** (spoor 1) grondig te analyseren en te versterken: welke doelen komen daar aan bod, hoe intensief komen ze aan bod, zijn alle activiteiten nog even kwalitatief? In [stap 3 van de implementatiegids](#) word je als team begeleid om die oefening te maken. Zo creëer je wat meer ruimte en ordening in al die doelen. Zo zie je ook dat jullie vaste werking een zeer rijk aanbod heeft. Zo voel je de last van al die doelen op je schouders wat verminderen.

Trouwens, registratie op zich vertelt je nog niet of een doel bereikt is, daarvoor dient evaluatie (we hebben het er zo meteen over in titel 4). Registratie is puur voor het team bedoeld: je controleert en

garandeert of je het totale pakket aangeboden hebt, zo kan je tijdig bijsturen. Registratie heeft verschillende dimensies:

- Je wil kort op de bal kunnen spelen in je eigen klas en zien welke eindtermen meer in de kijker moeten staan = **reflecteren** op KORTE TERMIJN
- Je wil weten wat je collega's voor en na jou doen zodat de eindtermen ervaringsgericht kunnen bereikt worden in plaats van snel-snel in het zesde leerjaar. Je eventuele vervanger heeft op die manier ook een houvast = **communiceren** op MIDDELLANGE TERMIJN
- Je wil zicht krijgen op eindtermen die systematisch op de achtergrond blijven en misschien zelfs niet bereikt worden = **documenteren** op LANGE TERMIJN

Je voelt dat het een en-en verhaal is: registreren moet vooral zinvol en efficiënt gebeuren. Vandaar ook het gebruik van focusdoelen. Je registreert dan enkel wat je in de focus plaatste en niet alle andere mogelijke dingen waar kinderen al of niet mee bezig geweest zijn. Heel wat scholen doen het als volgt:

- Ze brengen de **vaste werking** van de school en klas in kaart. Dat doen ze om de twee jaar grondig. Op die manier weet een nieuwe begeleider ook wat er in de klas aangeboden kan/moet worden qua vaste werking. Dit is een vorm van registratie.
- Ze analyseren de vaste werking (zie [stap 3](#) op de implementatiegids), versterken de gebruikte technieken zoals [werkstuk](#) en [project](#) (zie [stap 4](#) op de implementatiegids) en ze bekijken hoe sterk de voelsprietten van elke begeleider zijn op alle deeldomeinen van W.O. (zie [stap 5](#) op de implementatiegids). Op basis daarvan maken ze enkele **schooleigen leerlijnen** met vooraf bepaalde focusdoelen. Die hangen ze aan een kaartje aan de W.O.-waaier van elke begeleider.
- Bij een project en werkstuk of onderzoek bepalen begeleiders 3 tot 5 **focusdoelen** (ofwel op het moment zelf ofwel vanuit de schooleigen leerlijn).
- Bij een werkstuk of onderzoek werken sommige begeleiders met een **registratieblad**. De leerlingen geven zelf aan in welk deeldomein ze gewerkt hebben. Soms wordt op dat blad ook echt het focusdoel genoteerd. De kinderen vullen zelf aan wat ze doen en hoe ze groeien. TIP: in het beste geval werk je met een digitaal systeem waarbij de info die de leerling invoerde al meteen gelinkt is aan zijn/haar persoonlijk dossier in het LVS-systeem.
- Bij een project worden de focusdoelen met de kinderen bepaald en ook aan hen gecommuniceerd. De begeleider voert die in het **LVS-systeem of in een apart registratiedocument** (vaak een Excl-document) in:

Shara ONDERZOEK 2020-2021

derzoeksvraag	met	Domein	Bron	Uitwerking
Nagels	Roos	☐ Ruimte ☒ Techniek ☐ Tijd ☐ Maatschappij ☐ Mens ☐ Natuur	☐ experiment ☐ interview ☐ boek ☐ internet ☒ filmje	☒ poster/prenten ☐ lapboek ☐ powerpoint ☐ kijkschaak ☐ toneeltje
pinguïns	Lies	☐ Ruimte ☐ Techniek ☐ Tijd ☐ Maatschappij ☐ Mens ☒ Natuur	☐ experiment ☐ interview ☒ boek ☐ internet ☐ filmje	☒ poster/prenten ☐ lapboek ☐ powerpoint ☐ kijkschaak ☒ toneeltje
fruit	Lies en Ada	☐ Ruimte ☐ Techniek ☐ Tijd ☐ Maatschappij ☐ Mens ☒ Natuur	☐ experiment ☐ interview ☐ boek ☐ internet ☐ filmje	☐ poster/prenten ☐ lapboek ☐ powerpoint ☐ kijkschaak ☐ toneeltje
		☐ Ruimte ☐ Techniek ☐ Tijd ☐ Maatschappij ☐ Mens ☐ Natuur	☐ experiment ☐ interview ☐ boek ☐ internet ☐ filmje	☐ poster/prenten ☐ lapboek ☐ powerpoint ☐ kijkschaak ☐ toneeltje

- Er wordt aangegeven tot welke eindterm dit focusdoel bijdraagt
- Er wordt aangegeven of het doel bereikt werd door de hele klas (meestal bij een project) of door enkele leerlingen (meestal bij een werkstuk/onderzoek)
- Op die manier kan een begeleider tijdens het jaar kijken waar al veel aan gewerkt werd en waaraan nog niet. Begeleiders kunnen ook terugkijken naar vorige jaren en zien waar hun huidige klasgroep aan werkte. Teams kunnen op termijn een trend zien van wat veel en weinig aan bod komt en ingrijpen.

4. Focusdoelen als basis om te evalueren

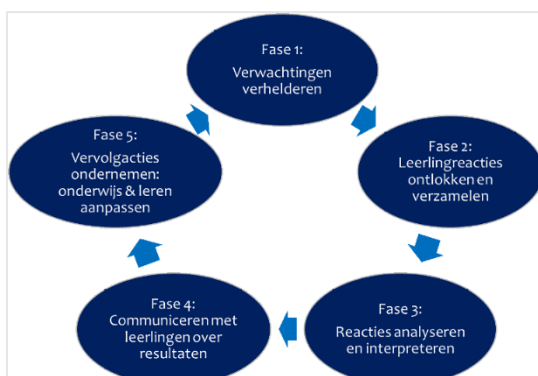
Evaluatie. Een onderwerp waar heel wat over te zeggen valt. Als opwarmer kan je dit [filmpje](#) bekijken. Er zit ongelofelijk veel in. Enkele dingen die ons meteen opvallen:

- De naturel waarmee de leerkracht **verbredende en verdiepende vragen** stelt. Het zijn twee vaardigheden die cruciaal zijn in (ervaringsgericht) onderwijs. Je kan ze leren, je kan erin groeien. Dus geen paniek als je je door dit filmpje ook wat onzeker voelt.
- Het cyclisch proces van bespreken, aanpassen en opnieuw bespreken. Dit doet ons denken aan **formatieve evaluatie**.
- Hoe er in elk rondje heel concreet en in de diepte wordt gefocust op één aspect van de tekening. Dit doet ons denken aan **succescriteria**.

Formatief evalueren

Formatieve evaluatie is zowel iets wat op papier staat en planmatig wordt aangepakt als iets wat in je lijf zit en je spontaan doet. Als je start met een vrije tekst denkt een goede leerkracht meteen: *“Binnen 50 minuten zijn ze klaar, hoe ga ik hen feedback geven, wat wil ik zien gebeuren?”* Het is feedback geven om eruit te leren, niet om ‘goede punten te krijgen op je rapport’. Formatief evalueren levert iets op aan beide kanten:

- **Voor de leerling:** inzicht in eigen ontwikkeling en groeiproces, heel duidelijk wat beter kan dus kan meteen aan de slag, neemt de spanning rond evalueren en kritiek weg en maakt feedback deel van de klascultuur, maakt grotere sprongen omdat het zichzelf meteen kan bijsturen, werkt motiverend want versterkt de ABC-barometer, testen als leerstrategie om de hersenen te activeren
- **Voor de leerkracht:** duidelijk en betrouwbaar zicht op ontwikkeling van alle kinderen, past bij (school)visie op breed evalueren en totale ontwikkeling, betrouwbare info om te beslissen wat je hierna gaat doen met je klas of met dat kind, handvaten om onderwijs op maat te geven, veel oefenkansen voor de leerkracht om te groeien in verbreden/verdiepen/stimulerend tussenkomen/doorvragen/..., stoffering voor de groeiboeken of rapporten zodat je niet op het einde van het schooljaar snel iets moet schrijven wat eigenlijk maar gebaseerd is op de laatste 3 weken van het schooljaar

Je voelt het: wij zijn grote fan! Je kan meer info lezen over formatief evalueren in [deze publicatie](#) van SLO Nederland. Hiernaast zie je de cyclus van formatieve evaluatie. Focusdoelen komen vooral in die eerste fase voor. De sterkte is hier dat je die focusdoelen niet voor jezelf houdt, maar communiceert met de klas. Of beter zelfs: samen opstelt. Focusdoelen kunnen dus ook wijzigen. Dat is net de kracht van formatief evalueren: je stelt vast én je stuurt bij.

Succescriteria

Succescriteria is een begrip dat de laatste jaren aan populariteit wint. Misschien heb je ook al gehoord over *rubrics*. Ze lijken erg op focusdoelen maar gaan nog een stapje verder: je beschrijft in **concreet** en **observeerbaar gedrag** wanneer je tevreden bent, wanneer er succes is, wanneer het doel bereikt is. In een *rubric* wordt een soort van schaal beschreven. Je kan dit zien in het voorbeeld hieronder:

Divergent denken	Level 1	Level 2	Level 3
<i>Oordeel niet meteen</i>	Ik schrijf alleen ideeën op die ik goed vind	Ik schrijf ideeën op die ik goed vind en ideeën die ik minder goed vind	Ik schrijf goede en slechte ideeën op bijna zonder een oordeel te hebben
<i>Ga voor kwantiteit</i>	Ik stop snel met het bedenken van nieuwe ideeën	Ik stop na een tijdje met het bedenken van nieuwe ideeën als er een tijdje geen idee meer komt	Ik kan heel lang door blijven gaan met het bedenken van nieuwe ideeën
<i>Maak verbindingen</i>	Ik vind het moeilijk om mijn idee te verbinden met een ander idee	Ik kan mijn idee verbinden aan een ander idee	Ik kan verschillende ideeën van anderen en van mij verbinden en hier een nieuw idee uit maken
<i>Zoek het nieuw</i>	Ik kan niet meteen aan de slag met een voor mij totaal nieuw idee	Ik kan redelijk goed aan de slag met een voor mij totaal nieuw idee	Ik kan heel goed aan de slag met voor mij totaal nieuwe ideeën.

Je beschrijft eigenlijk standaarden. Vaak bepaalt de leraar die maar nog sterker is het als je samen met de klasgroep die standaarden of succescriteria bepaalt! Je creëert veiligheid want de leerlingen weten wat er van hen verwacht wordt en waarom ze een opdracht bijvoorbeeld nog eens opnieuw moeten doen. Je leert hen ook inzicht krijgen in hun eigen leerproces. Je toont ook dat leren een weg is die je aflegt, een leerkuil die je door moet, iets waar je voor moet werken, iets wat soms lastig kan zijn.

Je kan succescriteria bepalen voor thematische leerstof, maar je kan ook samen met de klas succescriteria bepalen voor de technieken die jullie gebruiken:

- Hoe verloopt een goed kringgesprek?
- Hoe ziet een sterke presentatie eruit?
- Wat is een 'goed' dierenpaspoort?

Op die manier ontwikkelen jullie samen afspraken en tastbaar materiaal. De coöperatieve klas is in volle actie!

'Lesgeven zonder leerdoelen gaat nog wel. Leren zonder succescriteria is hopeloos.'

~ John Hattie ~

Hoe ga je nu aan de slag?

Je kan het best voorbeelden verzamelen met de klas. Die ga je bespreken en categoriseren: van sterk naar minder sterk. Op die manier ontstaan er criteria. Dan pas laat je de kinderen aan het werk gaan, ze hebben de succescriteria dan scherp in hun hoofd. Bij het rondgaan of bespreken in de kring spiegel je het werk bewust aan de opgestelde criteria.

Wil je *rubrics* leren maken? Op [deze websitepagina](#) van Schoolmakers vind je tips en voorbeelden.